

Litteratur

Reuters rutor i bokform

Ett urval av Mikael Reuters språkspalter i Hufvudstadsbladet har i dagarna kommit ut i bokform med titeln *Reuters rutor*. Boken innehåller – helt eller delvis – inemot hälften av de drygt 270 "rutor" som har ingått på Hbl:s dagbokssida från början av 1986 till slutet av oktober 1992. Urvalet omfattar i huvudsak artiklar om ord, ordanvändning och ordbetydelse. Artiklarna, som är indelade i åtta kapitel enligt tema, är omarbetade och uppdaterade, och boken är försedd med ett register över alla de behandlade orden. På det sättet kan boken också med fördel användas som uppslagsbok.

Mikael Reuter, *Reuters rutor*. Schildts förlag 1992. 237 s. Pris 160 mk.

Finlandssvenskans framtid

Den 4 och 5 maj hölls i Vasa en språkvårdskonferens med den ödesmättade titeln **Finlandssvenskans framtid** (se närmare s. 10). Den konferensen har resulterat i en konferensrapport med samma namn. Konferensen arbetade med fyra övergripande teman: I Standardspråk och regionalspråk, II Språk och medier, III Språk och byråkrati och IV Språk och skola. Rapporttexterna utgörs av de inledningsanföranden och förberedda diskussionsinlägg som inbjudna konferensdeltagare bidrog med.

Allmänt kan om rapporten sägas att det som uppenbarligen var konferensens styrka, nämligen

den stora spännvidden och möjligheten för olika yrkeskategorier att mötas kring språkfrågor, delvis blir en svaghet i rapporten som gör ett ganska splittrat intryck. Splittringen beror inte så mycket på de fyra temaområdena, som ju har många beröringspunkter och väl kan samsas inte bara på samma konferens utan också inom samma pärmar, som på att bidragen till utformningen är väldigt olika. Här finns allt från mera vetenskapligt hållna texter, som t.ex. Mirja Saaris och Viking Brunells, till emfatiska och personliga inlägg som Birger Thölix och Nalle Valtialas. Enstaka texter är också starkt förankrade i själva konferenssituationen med publik, arbetsprojektor och annan rekvisita. Men detta är kanske ingenting att beklaga. Det kanske i stället är så att också den textuella mångfalden belyser olika sätt att närma sig språket och sålunda på olika plan kan stimulera till en fortsatt diskussion. I det följande tar jag upp vissa bidrag inom de olika temaområdena i boken, främst utgående från hur de kan berika en fortsatt diskussion och eventuellt stimulera till debatt.

Kulturbundet språk

I den första avdelningen **Standardspråk och regionalspråk** är säkert Mirja Saaris **Det kulturbundna språket** (inte "Det kulturella språket" som rubriken i rapporten felaktigt lyder) det inlägg som kan tillföra diskussionen om vårt språk och framför allt vårt språkbruk mest nytt. Saari lyfter fram språket som en sociokulturell företeelse och tar fasta på kommunikationsstrategierna i informella samtal. Hon pekar på att samtalsstrategierna tydligen är kulturbundna och fungerar olika t.ex. i Sverige och Finland. Finlandssvenskarna verkar följa det finska mönstret. En sverigesvensk talare visar sin artighet genom att vara positiv, ger öppet uttryck för uppskattning och tilltalar gärna sin samtalspartner direkt, t.ex. med personligt pronomen. En finländare däremot an-

vänder ofta opersonliga konstruktioner, inleder gärna pessimistisk "int sku ja få..." och känner sig litet pinsamt berörd och osäker inför den svenska hurtigheten. Detta är en aspekt som i forskningen har lyfts fram först på senare tid men som många säkert har egna erfarenheter av. Jag vet att t.ex. översättare som arbetar med reklamtexter har kämpat med detta problem, eftersom den sverigesvenska reklamstilen kan kännas påträngande i Finland medan den finländska tillbakadragna, opersonliga stilen inte säljer i Sverige.

Språk och medier

I den andra avdelningen **Språk och medier** är det uppenbart att de två mest kontroversiella inläggen, nämligen Birger Thölix **Avdramatisera språkvården** och Christoffer Grönholms **Förtrycket kräver nya strategier** innehåller mest sprängstoff. Birger Thölix hävdar att språkvården har klart hysteriska drag och att språkvårdarna uppträder som domedagsprofeter. Han menar också att faktarapporteringen för en journalist är viktigare än språkvårdsfrågor och tycks anse att det ena skulle omöjliggöra det andra. Till yttermera visso förnekar han journalistikens språkvårdande funktion och allt berättigande för språkvården över huvud taget. Hans påståenden får givetvis var och en som tror på språkvårdsarbete att resa borst. Men de facto har han med detta inlägg redan gjort språkvården en stor tjänst. Inlägget är såvitt jag vet det enda som hittills väckt diskussion utanför konferensen (Jfr Språkbruk 2/1992).

Också Christoffer Grönholm för fram en del ur finlandssvensk synvinkel rätt djärva åsikter, dock inte om språket utan om mediepolitiken eller som han själv säger medielandskapet. Han menar bl.a. att vi kanske borde nöja oss med mindre volym i det finlandssvenska och i stället satsa på mera ansvar och bättre språk. Sålunda vore det naturligt att sammanslå vissa finlandssvenska tidningar. Han nämner som exempel Hangötidningen och Västra Nyland samt Borgåbladet och Östra Nyland. Vidare riktar han skarp kritik mot Finlands Svenska Television som enligt honom upplever en identitets- och kreativetskris och som därför i detta skede inte kan ta hand om mera sändningstid. Han lägger fram en tes om att det strukturella våldet har ökat, med vilket han avser att ett flertal kommunala och statliga förvaltningsreformer har lett till att svenska parallellorgan har rationaliserats bort. Finlandssvenska politiker och institu-

tioner saknar enligt Grönholm förmåga att bemöta detta. Han talar för att den svenska profilen skall höjas och positiva svenska associationer skapas inte minst genom medierna.

Det tredje temaområdet **Språk och byråkrati** tillför inte diskussionen något nytt. De båda inledarna är rörande eniga om att byråkratins språk helst bör vara entydigt, opartiskt, klart och redigt och dessutom förstäligt för andra än byråkrater. Detta kan man ju gärna hålla med om.

Språk och skola

Mera spännande är sedan de två lärarinläggen inom det sista temaområdet **Språk och skola**. Jeanette Slotte redogör konkret och inspirerande för hur hon ser på sitt ansvar som modersmålslärare i en skola, Karleby svenska gymnasium, där elevernas språkliga bakgrund är mycket brokig. Hon diskuterar också möjligheterna att stödja elevernas språkutveckling och utveckla deras känsla för språket. Nalle Valtiala ger en mera impressionistisk, men nog så sannolik bild av en modersmålslärares vardag i Grankulla gymnasium. Kontentan av hans ambitioner är densamma som Jeanette Slottes, nämligen att vi skall öppna språket för eleverna och föra dem till gränserna för deras möjligheter. Medlen är kanske andra eller också är de skillnader jag läser in en språklig chimär.

I den sista avdelningen ingår också den danske forskaren Bent Søndergaards artikel som närmast handlar om undervisning i tvåspråkiga miljöer, till vilka han för den finlandssvenska skolan. Søndergaard menar att modersmålsundervisningen pedagogiskt sett är oriktigt upplagd och resurssatsningen inte står i proportion till resultatet. Han anser också att modersmålsundervisningen hos oss pedagogiskt borde närma sig undervisningen i främmande språk. Mycket av det han efterlyser, såsom kontrastiv undervisning på praktisk grund och en språkvårdsdiskussion baserad på elevernas egen språkproduktion, återfinns i de metoder Jeanette Slotte diskuterar. Förvisso finns det mycket som kan och bör göras för att utveckla modersmålsundervisningen, men mycket har också hänt på senare år och mycket är på väg. Därför har jag en känsla av att Søndergaard hänvisar till ett passerat stadium när han talar om en språkvård med blod, svett och tårar i Bergroths anda och en kronologisk genomgång av feltyper utan anknytning till elevernas egen produktion.

Som underlag för diskussioner kring uppläggningsen av modersmålsundervisningen borde artikeln fungera utmärkt, eftersom Søndergaard nämner sig undervisningen med en utomståendes hela oförskräckthet och utan den belastning av färdiga övertygelser som vi går omkring med. Det är bara synd att han klappar oss på axeln med den internationella bilinguala pedagogik vi enligt honom inte förmått tillägna oss. Det finns risk för att vi sparkar bakut i stället för att tänka efter.

Jag har här valt att ta upp de bidrag som enligt min mening kan fungera som debattinlägg och tankeställare inom de olika temaområdena. Detta innebär inte att jag tycker att de mera vetenskapligt inriktade eller på faktiskt språkbruk baserade artiklarna är ointressanta eller mindre viktiga. De utgör alla en del av den referensram vi behöver för att kunna föra diskussionen vidare. En bok med denna bredd kan granskas ur många syn-

vinklar och olika läsarkategorier kan göra olika prioriteringar.

Som slutanmärkning vill jag påpeka att texterna i en bok som enligt baksidestexten handlar om språklig miljövard gärna kunde ha vårdats genom en noggrannare korrekturläsning. Nu är tryckfe-len i vissa artiklar så många att de blir direkt störande, i synnerhet som vissa av dem samtidigt råkar bli kongruensfel.

Ingegerd Nyström

Sven-Erik Hansén & Christer Laurén (red.), *Finlandssvenskans framtid*. Rapport från en språkvårdskonferens. Skrifter utgivna av Svensk-Österbottniska Samfundet nr 48. Vasa 1992. 151 s. Pris 60 mk.